

ENRIC RIBES I MARÍ

ELS SUFIXOS -OI I -OLL DE L'EIVISSENC:
PROPOSTA DE SISTEMATITZACIÓ I
DE REPRESENTACIÓ GRÀFICA

A la memòria de l'amic i mestre Marià Villangómez, també gramàtic

0. INTRODUCCIÓ

Malgrat que des del 1909, quan Artur Pérez-Cabrero i Tur va publicar el seu vocabulari eivissenc, han passat quasi cent anys, molts d'aspectes del lèxic d'Eivissa i Formentera pràcticament no han estat estudiats. Un d'aquests aspectes és, per exemple, la formació de noves paraules mitjançant afixos. Aquesta mancança pel que fa a estudis de morfologia sobre el dialecte eivissenc dificulta enormement la incorporació de dialectalismes a la llengua estàndard amb un mínim de garanties de correcció ortogràfica. Així, segons qui és l'autor d'un escrit, podem trobar paraules escrites de manera diferent: *jugueroi* / *jugaroi* / *jugaroll* o *començoll* / *començoi*. Per altra banda, quan la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans incorpora algun d'aquests mots al diccionari oficial (DIEC), com en el cas de *jugaroi*, si prèviament no s'ha estudiat a fons com funcionen els afixos —i en aquest cas, els sufixos— en l'eivissenc, tampoc no hi ha cap garantia que la grafia elegida sigui la més adient. En aquest article, doncs, pretenc aproximar-me a uns sufixos molt freqüents en aquest subdialecte balear, que són molt propers fonèticament i font de confusió permanent a l'hora de fixar-los gràficament. Em refereixo a un conjunt de sufixos que pronunciem *-oi* (amb *o* tancada [ój] o oberta [ój]). No cal dir que el problema gràfic no es planteja a l'hora d'escriure la *o*, ja que tant si és oberta com tancada no duu accent gràfic, sinó a l'hora d'escriure el so de iod, que en uns casos pot ser representat amb una *i*, i en altres amb una *ll*. El DIEC, per exemple, conté les entrades *penjaroll* i *jugaroi*, que semblen escrites seguint criteris diferents. Intentaré, doncs, assajar una sistematització d'aquest complex de sufixos.

1. PRECEDENTS

Dissortadament, malgrat els importants avenços de la teoria lingüística i de la seva aplicació pràctica, només Aina Moll s'ha acostat al problema dels sufixos eivissencs amb rigor i a fons. De fet, Aina Moll va publicar, el 1957, un article titulat *Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco*, a la «Revista de Filología Española». En aquest article, la lingüista balear intenta sistematitzar tots els sufixos de l'eivissenc i els classifica en tres grans grups: *sufijos morts* (que ja no són productius en la formació de noves paraules), *sufijos paralizats* (han tingut vitalitat abans, però ja no tenen força, o en tenen molt poca, per a crear noves paraules) i *sufijos vius* (els que encara s'utilitzen per a fer nous mots). Així, Aina Moll (1957: 353-354) analitza el sufix *-oi* [óʝ], amb *o* oberta, que inclou entre els sufixos paralizats, i el sufix *-oi* ([óʝ]), amb *o* tancada, que inclou entre els sufixos vius. Segons Moll, mentre que aquest últim sufix, a Eivissa amb *o* tancada (que és el més general a tot el domini lingüístic), s'aplica sempre a un substantiu o a un adjectiu, amb valor diminutiu, el sufix amb *o* oberta s'aplica a alguns radicals nominals amb valor diminutiu i afectiu (*caminoi*, *sangueroi* o *sangueroia*), i a radicals verbals d'infinitiu, amb valor també afectiu, però que indica el resultat d'una acció (*renyaroi* o *renyaroiia*, *mesclaroi*), l'instrument (*lligaroi*, *jugaroi*) o l'agent (*palparoi*). Val a dir que la il·lustre filòloga observa que les formes derivades de verbs són molt rares fora d'Eivissa, tot i que esmenta els casos, certament excepcionals, de *penjoll* o *penjaroll* (en eivissenc [pəɲzəɾóʝ]), mots corrents a bona part del domini lingüístic català. Igualment, Aina Moll fa notar que en la llengua catalana és molt freqüent, en canvi, que es formin noves paraules a partir de noms i adjectius, com *alegroi*, *frescoi*, *bonicoi*, *menudoï*, etc. Això mateix passa a Eivissa i a Formentera, bé que la lingüista remarca que aquest sufix que hom afegeix a un nom o un adjectiu en eivissenc sempre té la *o* tancada [óʝ]. Aquesta circumstància fa que Moll, que dona per bona la hipòtesi etimològica *-oi* [óʝ] < sufix llatí -ŪCULU, es plantegi si el sufix *-oi* [óʝ] també ve del mateix segment llatí. Reforça aquesta hipòtesi la distribució geogràfica de la realització fonètica de la *ll* final de *penjaroll*, en [j] o en [ʎ]. Tanmateix, Aina Moll reconeix que queda pendent el problema de la *o*, que hauria de

ser tancada, si bé considera que l'obertura de la *o* en els derivats de verbs, que segons ella presenten quasi tots un matís despectiu, pot haver-se produït per influència de la *o* oberta del sufix *-ot*. Si recapitu-lem, veurem que Aina Moll recull dues realitzacions fonètiques dels sufixos *-oi*: una per al sufix viu que s'afegeix a un nom, i una altra per al que s'afegeix sobretot a un verb, tot i que, segons ella, també es pot afegir a una base nominal. Esquemàticament, es pot resumir la informació d'Aina Moll tal com s'ha fet en el quadre 1.

QUADRE 1. *Els sufixos -oi segons Aina Moll (1957: 353-354 i 359)*

El sufix viu <i>-oi</i>	El sufix paralitzat <i>-oi</i>			
Etimologia probable: sufix llatí -ŪCULU	Etimologia probable: sufix llatí -ŪCULU amb influència de la <i>o</i> oberta del sufix <i>-ot</i> ?			
Realització fonètica a les Pitiüses [ój]	Realització fonètica a les Pitiüses[ój]			
Nom o adjectiu + sufix	Nom + sufix	Infinitiu + sufix		
Valor diminutiu	Valor diminutiu afectiu	Resultat d'una acció, amb valor afectiu	Instrument, amb valor afectiu	Agent, amb valor afectiu
<i>bomenoi, allotoi, a(γ)broi, capoi, clotelloi, donoia, manoia, bocoi, alegroi, frescoi, menudoï, grossoï, petitoï, poi</i> (fossilitzat), <i>jonoï</i> (fossilitzat), <i>rogoi</i> 'ronquera' (< <i>rogall</i> ; adaptació arbitrària), <i>xondroi</i> 'sotragada del carro' (< <i>xondroiari</i>), <i>trempoi</i> 'greix amb què hom condimenta un bullit' (< <i>trempe</i>)	<i>caminoï</i> 'caminet' <i>sangueroï</i> o <i>sangueroia</i> 'sang que brolla en poca quantitat'	<i>renyaroi</i> o <i>renyaroiia</i> 'reny' <i>mesclaroi</i> 'mescla'	<i>lligaroi</i> 'cordó' <i>jugaroi</i> 'joguina'	<i>palparoi</i> 'ronser'

Pocs estudiosos o investigadors més s'han ocupat d'aquests sufixos. Marià Villangómez (1972: 196-197), per exemple, en la primera edició de la seva gramàtica catalana referida a les Pitiüses que publicà l'Institut d'Estudis Eivissencs, es limita a escriure «*jogueroi*, *joguina*» en una relació de paraules pròpies d'Eivissa i Formentera. Per altra banda, en la mateixa relació escriu el mot *palperoi* 'aturat, lent en l'obrar', que aparentment conté el mateix sufix.

El 1976, jo mateix, en l'*Aportació pitiüsa al DCVB* (RIBES, 1991: 107), escrivia *jugaroll*, mot que descrivia com 'joguina' o com 'cosa menuda, graciosa i agradable de fer'. A més, hi afegia: «Al Diccionari Català Valencià Balear hi figuren els mots «juguerois» (pl.), 'joguina', i «jogueroi» (sing.), 'cosa menuda, graciosa i agradable de fer'. Això no obstant, no es tracta de dos paraules distintes i amb significats diversos, sinó d'una mateixa paraula que cal escriure «jugaroll». Naturalment, optava per escriure *jugaroll* amb *ll* tot suposant que en tots dos mots havia actuat el mateix sufix. El treball inicial, lliurat i premiat el 1976, es publicà finalment el 1991, prou ampliat. Però Villangómez el coneixia, i tots dos l'havíem comentat, quan fèiem classes de català per a adults a la seu de l'Institut d'Estudis Eivissencs. En les *Lliçons bàsiques* de català que vaig preparar per al «Diario de Ibiza» i que es publicaren tres vegades consecutives, des de 1978 a 1980, ja apuntava cap a un sufix *-oll* (pronunciat *oi*) afegit a un infinitiu, idea que reiterava uns anys més tard en una publicació que recollia els articles lexicogràfics inclosos en les *Lliçons bàsiques* (RIBES, 1978; 1986: 19-20). Villangómez (1978: 219), de fet, en la segona edició de la gramàtica, en la mateixa relació de paraules de les Pitiüses, escriu «*jugaroll* (amb la *ll* pronunciada *i*), *joguina*», tot i que hi escriu *palperoi* una altra vegada. El problema del sufix, per tant, continuava sense aclarir-se.

Francesc de B. Moll (1977: 226; 1980: 226) dona entrada al mot *jogueroi* en els seus diccionaris. I Joan Veny (1999: 77), en el seu magnífic estudi del dialecte eivissenc, passa per alt l'anàlisi detallada d'aquest aspecte morfològic i es limita a donar per bona la informació d'Aina Moll sobre els sufixos *-oi* paralitzat i dinàmic, sense esmenar-ne ni actualitzar-ne cap part del contingut. Fins i tot escriu *jugueroi*, com si es tractés d'un derivat de *juguera*, més que no de *jugar*, o potser per analogia amb *sangueroi*, que també escriu així, amb *e*.

Tanmateix, a Eivissa s'havia anat imposant, a poc a poc, la grafia *jugaroll*, avalada per l'analogia amb *penjaroll* i per l'*Aportació pitiüsa al DCVB*. Finalment, el *DIEC* dona entrada a aquest mot pitiús, amb la grafia *jugaroi*, però sense que ningú més hagi fet, prèviament, cap estudi profund sobre aquest sufix, cosa que ha tornat a crear confusió entre lingüistes, tècnics de normalització lingüística, assessors lingüístics i correctors.

Emperò, tot i que he triat el cas paradigmàtic de *jugaroi* / *jugaroll*, el problema és molt més extens. Jo mateix, en l'*Aportació pitiüsa al DCVB*, escrivia *acaboll*, *amagatolla*, *aturoll*, *belarolla*, *cofoll*, *començoll*, *cridarolla*, *encantaroll*, *jugaroll*, *llamicoll*, *llemicoll*, *llenegaroll*, *penjaroll*, *rajarolla*, *renyaroll*, *renyarolla*, *resarolla*, *tronarolla*, *ventaroll*, *xelindroll*, *xerrarolla*, *xondroll*, tots amb *ll* final, però també *mi-coions* i *quetoi*, amb *i*.¹

2. ANÀLISI DELS SUFIXOS [ó] i [ó] DE L'EIVISSENC

D'entrada, cal aclarir que hi ha diversos grups de sufixos: segons la tonicitat, els sufixos poden ser tòpics (*fusta* / *fuster*), àtons (*superb* / *supèrbia*) i preaccentuals (èter / eteri), segons si imposen o no l'accent al mot resultant o el desplacen a la síl·laba anterior a la del sufix respectivament. En el nostre cas, des del punt de vista de la tonicitat, els sufixos *-oi* són sempre tòpics, és a dir que imposen l'accent al nou mot. Així, *jugar*, *cap*, *mesclar* o *lligar* tenen marcada en negreta la síl·laba tònica, però els nous mots que resulten d'afegir-hi el sufix *-oi* han sofert un desplaçament de la tonicitat cap a la síl·laba del sufix: *jugaroi*, *capoi*, *mesclaroi* o *lligaroi*.

Pel que fa a l'obertura de la *o* del sufix, considero que aquesta variació no té una importància significativa a l'hora d'analitzar els diversos tipus de sufixos en eivissenc, atesa la tendència creixent a confondre /o/ i /ɔ/ per un costat, i l'excepcionalitat d'un mot recollit per Aina Moll, *caminoi*, amb [ɔ], que deu contenir el sufix valoratiu *-oi*, o

1. En aquest article escriuré provisionalment els sufixos amb *i*, fins que, al final, en faré una proposta concreta de fixació gràfica.

dels mots *llamicoi* o *trempoi*, que, a la inversa, deuen presentar el mateix sufix lèxic nominalitzador que *penjoll*, encara que siguin pronunciats amb *o* tancada [ó]. Possiblement aquest fenomen es pot explicar per analogia amb tots els mots que contenen el sufix valoratiu *-oi*, que també solen pronunciar-se amb [ó].

En canvi, sí que té molta importància, a l'hora d'analitzar els sufixos *-oi* eivissencs, veure com funcionen, a quines bases s'adjunten, quins mots derivats formen, quines restriccions i condicions específiques limiten el seu camp d'actuació i en regeixen la correcta aplicació. Això és el que intentaré fer a continuació.

2.1. *El sufix valoratiu -oi*

Si tenim en compte aquests altres criteris, ens adonarem aviat que no tots els sufixos *-oi* són iguals. Mitjançant la derivació es poden formar paraules de les quatre grans categories lèxiques (noms, adjectius, verbs i adverbis). I aquestes mateixes categories poden servir de base per a la construcció d'una nova unitat nominal, adjectival, verbal o adverbial. En tots aquests casos el sistema funciona seguint aquesta regla:

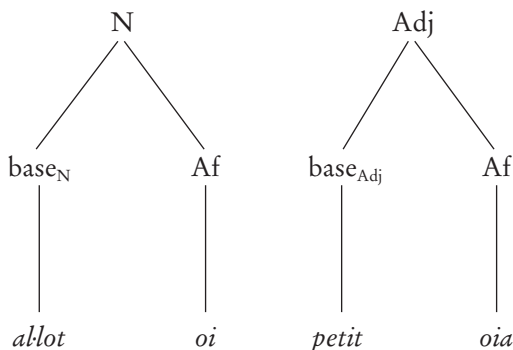
$$[[\text{base}]_X + //\text{sufix}//]_Y$$

on la base correspon a una paraula del diccionari del parlant; *//sufix//* és un morfema especificat morfològicament; i X i Y són categories lèxiques (nom, adjectiu, verb, adverbi).

A més, les unitats morfològiques que constitueixen els sufixos no solen ser unívokes ni monoreferencials, sinó elements de més complexitat que presenten polivalències, de tal manera que un significat pot ser expressat per dues formes de sufix formalment diferents (*rajarroia* / *rajadissa*), o que una mateixa forma de sufix matisa el seu significat en funció de la semàntica de la base a què s'adjunta (*rajarroia*, resultat o procés més abundor de l'acció; *petitoia*, diminutiu afectiu).

Així, si ens regim pel tipus de mot que formen, veurem de seguida

que hi ha com a mínim dos tipus de sufixos ben diferents: hi ha un sufix valoratiu que no determina la categoria de la base i es limita a aportar-hi un matís semàntic relacionat amb la grandària o amb una valoració subjectiva; i hi ha un altre sufix, lèxic, que imposa una nova categoria i un nou significat al mot al qual s'afegeix. Així, tenim, per un costat, un sufix *-oi*, valoratiu, que s'afegeix a un substantiu o un adjectiu, als quals no canvia la categoria gramatical (és un sufix aspectiu o no categoritzador), alhora que hi aporta un matís semàntic relacionat amb la grandària (diminutiu) i amb una valoració subjectiva (afectiu). Estrictament, els nous mots no tenen un significat lèxic diferent, cosa que explica que no tinguin entrada en els diccionaris, llevat del cas que es lexicalitzin i adquireixin un nou significat que no es pot interpretar a partir dels significats parcials. L'estructura dels nous mots formats amb l'afegitó del sufix *-oi* valoratiu es pot representar així:

Aquest esquema correspon a un nom (N) o un adjectiu (Adj) formats a partir d'una base nominal ($base_N$) o adjectival ($base_{Adj}$) a la qual s'afegeix l'afix (Af) *-oi*. Hi encaixen perfectament substantius com *allotoi*, *a(r)broi*, *capoi*, *clotelloi*, *donoia*, *homenoi*, *manoia*, *bocoia*, *llemicoi* 'matèria relliscosa, especialment el fang o el verdet que es forma sobre superfícies dures on hi ha molta humitat' (< *llemic* 'llemisc, viscositat, humitat llenegadissa'), i adjectius com *alegroi*, *frescoi*, *menudoi*, *grossoi*, *petitoi*, *quetoi*... I fins i tot el substantiu *caminoi*, que Aina

Moll classifica en un altre grup, encaixa millor, des del punt de vista morfològic, en aquest. En tots aquests casos, a més, els nous mots mantenen les marques flexives dels mots primitius (nombre i gènere), i el sufix apareix just abans d'aquestes marques de flexió.

Cal no confondre aquest sufix diminutiu valoratiu amb el sufix *-oi* (que prefereixo escriure *-oll*) < *-all*. En el dialecte eivissenc les paraules *acaball*, *amagatall*, *aturall*, *començall* i *rogall*, entre d'altres, coexisteixen amb les variants secundàries *acab [ój]*, *amagat [ój]*,² *atur [ój]*, *començ [ój]* i *rog [ój]*. En realitat es tracta del sufix *-all^B [áj]* modificat en [ój], i per això mateix crec que cal mantenir la grafia *ll* en posició final per a representar el so de iod que tenim en totes les variants, bé siguin en *-all* o en *-oll*.

Cal tenir present, igualment, que mots com *cofoll* o *xondroll* no contenen pròpiament un sufix. *Cofoll* és el resultat d'una dissimilació de *clofoll* 'cofolla', mentre que *xondroll* és un derivat regressiu de *xondrollar*, variant eivissenca de *sondrollar*, mot que deriva de *sodegar* i *soroll*. Finalment, el mot eivissenc *xelindroll* 'moviment constant d'una embarcació a banda i banda' deu ser resultat del creuament dels mots *xondroll* i *xelandrí* 'xalana'.

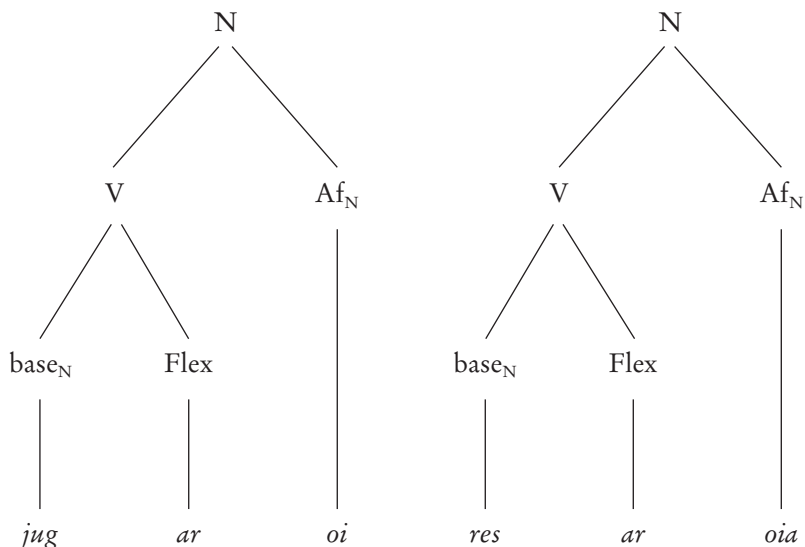
2.2. Els sufixos lèxics *-oi*

Per altra banda, un segon grup de mots presenta l'afegitó dels sufixos lèxics *-oi*. Es tracta d'uns sufixos que s'afegeixen a una base verbal de la Ia conjugació, a la qual imposen la seva categoria lèxica en el nou mot derivat (sufixos categoritzadors) i un significat relacionat amb la nova categoria, i que es constitueixen en el nucli del nou mot. Només hem trobat dos casos, en eivissenc, en què el sufix s'afegeix a la base verbal: *llamicoi* 'llaminadura' i *trempoi* 'greix amb què hom condimenta un bullit'. En aquests dos casos, el sufix *-oi* (seguint el

2. També hi ha la variant *amagatolla* [əməxətóʝə], formada per analogia amb els mots acabats en *-oia* que veurem a l'apartat següent.

3. Un sufix lèxic nominalitzador que s'aplica a una base verbal i que indica el resultat d'un verb.

model de *penjoll* < *penjar*) s'afegeix a la base dels verbs *llamicar* 'menjar poquet per timidesa' i *trempar* 'amanir, condimentar'. Es tracta de dues excepcions que demostren que aquest model de sufixació ja és mort. En canvi, generalment trobem uns sufixos -oi que s'afegeixen a un infinitiu verbal, ço és, a la base verbal més la marca flexiva de l'infinitiu. L'estructura d'aquests mots es pot esquematitzar mitjançant aquestes representacions arbòries:

En aquestes representacions els afixos nominalitzadors (Af_N) -oi o -oia s'afegeixen a una base verbal ($base_V$) de la Ia conjugació més la vocal temàtica i la marca de flexió de l'infinitiu, i de la combinació de tots dos elements resulta una nova paraula, que té una nova categoria, ja que ara és un nom (N) —concret en el primer cas, i abstracte en el segon—, ja no un verb. El model de funcionament d'aquests sufixos nominalitzadors -oi és el mateix en mots com *penjaroll*, *despistaroi*, *encantaroi*, *jugaroi*, *llenegaroi* i *ventaroi*, per una banda, i *bellaroia*, *cridaroi*, *mesclaroi* o *mesclaroia*, *rajaroia* o *rajaroia*, *regalimaroia*, *regaroi*, *renyaroi* o *renyaroi*, *resaroi*, *tronaroi* i *xerraroi*, per una altra.

Si intentem classificar, ara, tots aquests mots segons el significat que incorporen els sufixos nominalitzadors *-oi*, pot resultar una graella com la del quadre 2:

QUADRE 2. *Els sufixos lèxics nominalitzadors -oi*

Base a la qual s'adjunta	Significat	Exemple
Base _v	instrument o objecte	<i>llamicoi</i>
	resultat (simple alteració del sufix <i>-all</i>)	<i>acaboi, aturoi, començoi, rogoi</i>
Base _v + marca de flexió de l'infinitiu	instrument o objecte	<i>penjaroll, jugaroi, llenegaroi, ventaroi</i>
	agent	<i>despistaroi, encantaroi, palparoi</i>
	de resultat o procés (acció/efecte del verb) [+abundor de l'acció]	<i>rajaroi, mesclaroi, renyaroi, sangaroi</i> (< <i>sagnaroi</i> , amb metàtesi, potser per influència del castellà <i>sangrar</i> o d'altres mots com <i>sanguerina</i>) <i>belaroi, cridaroi, mesclaroi, rajaroi, renyaroi, regalimarioi, regaroi, resaroi, sangaroi</i> (< <i>sagnaroi</i> , amb metàtesi, potser per influència del castellà <i>sangrar</i> o d'altres mots com <i>sanguerina</i>), <i>tronaroi, xerraroi</i>

Els sufixos lèxics estan sotmesos a una sèrie de restriccions a les seves possibles combinacions. Aquestes restriccions poden ser de tipus categorial, sintàctic, semàntic, morfològic o fonològic.

Així, els sufixos lèxics *-oi* de l'eivissenc tenen una important restricció categorial: només s'adjunten a una base verbal, que en aquest cas també ha de tenir la marca flexiva de l'infinitiu. Això fa viables mots com *ventaroi* (de *ventar*) o *belaroi* (de *belar*), i impossibles mots com **beloi* (del nom *bel*) o **ventalloi* (del nom *ventall*; òbviament, usat ací no amb valor diminutiu, sinó d'agent o instrument, o de resultat o procés).

Ultra aquesta restricció categorial, els sufixos lèxics *-oi* tenen altres restriccions, per exemple de tipus sintàctic. Així, si ens fixem en els verbs als quals s'adjunten els sufixos, veurem que sempre s'afegei-

xen a verbs de la Ia conjugació, i que, mentre que el sufix *-oi* que incorpora un significat d'agent o d'instrument al nou mot s'afegeix tant a verbs transitius (*penjar, ventar, despistar, encantar, palpar*) com intransitius (*jugar, llenegar*), en canvi el sufix que té un significat de resultat o de procés i sempre afegeix la idea d'abundor, de continuïtat o d'intensitat de l'acció, sol adjuntar-se a verbs intransitius purs que expressen activitat i que, en el cas d'emissió de líquids, solen usar-se amb un SN subjecte que denota el contenidor (*la bossa raja o regalima*) o el lloc per on es produeix l'emissió (*la ferida sagna*), mentre que en el cas d'emissió de sons també solen ser verbs intransitius (*belar, tronar, xerrar*). Però els verbs d'emissió de so o de líquids als quals pot adjuntar-se el sufix *-oi* també poden ser transitius (*regar, cridar, resar, renyar*), tot i que són verbs que poden funcionar com a intransitius. De fet, els mots *resaroia, renyaroia, cridaroia* o *regaroia* poden expressar el resultat d'oracions com

1. *A l'església, resa molta gent. Quina resaroia!*
2. *El pare d'en Mateu és molt prudent: es passa la vida renyant. Si vas a ca seua, prepara't per a sentir una renyaroia.*
3. *Els allots més petits de l'escola juguen al pati i criden molt. Quina cridaroia!*
4. *Aquesta bossa on has posat els peixets que acabes de comprar té molts de forats i regalima de per tot. Quina regaroia!*

En tots quatre casos, doncs, aquests mots poden expressar el resultat d'oracions intransitives, bé que també poden ser quasitransitives:

5. *La bossa et regalima aigua, quina regalimaroia (o regaroia)!*

O de règim verbal:

6. *Sembla que l'operació no ha anat bé, perquè sempre li ragen llàgrimes de l'ull esquerre. Quina rajaroia!*

En qualsevol cas, els nominals de procés hereten l'estructura argumental del verb a partir del qual s'han format, de tal manera que, si

el verb implicava un agent i un tema, el nou nom també ho fa. En tots aquests verbs que generen noms de procés o resultat hi ha una estructura lexicosemàntica semblant, que segueix el mateix patró d'estructura eventiva, que, tot seguint les lingüistes Levin i Rappaport Hovav, es pot representar així:

[x ACTUAR _{<MANERA>}]

ja que la descomposició lèxica del predicat consta de dos components importants: un predicat primitiu ACTUAR (no CAUSAR ni ESDEVENIR) i una constant *MANERA* (no *ESTAT*, ni *COSA*, ni *LLOC*...). En aquesta representació la constant apareix subindexada per a indicar que no ocupa una posició argumental, sinó que actua com a modificador del predicat d'acció. Tots els verbs als quals s'adjunta el sufix *-oi* de procés o resultat segueixen aquest mateix patró.

Per altra banda, el sufix *-oi* de resultat o de procés també té una important restricció semàntica, ja que només s'afegeix a verbs que expressen emissió de so o sortida d'un líquid, i sempre afegeixen una idea de continuïtat o d'intensitat a l'acció del verb, com *fa*, també, el sufix *-issa*⁴ (*xerradissa*). Cal tenir present, doncs, que el verb sobre el qual s'afegeix l'afix ha d'acceptar aquesta continuïtat o intensitat.

Encara hi ha més restriccions, ara de tipus morfològic, ja que les bases verbals a què s'afegeixen els sufixos han de portar la marca de flexió de l'infinitiu, però, a més, no poden portar incorporats altres sufixos abans, tot i que sí que n'admeten a continuació si són valoratius (*jugaroiet*). Així, *cantaroia* o *sonaroia* serien mots ben formats, però no ho seria, en canvi, **cantussejaroia*. Hi ha, encara, altres restriccions de tipus morfològic: així, els sufixos lèxics *-oi* només generen noms masculins, llevat del cas dels que són de resultat o de procés,

4. El contrast entre *-oi* (o *-oia*) (*xerraroia*) i *-issa* (*xerradissa*) ens proporciona una mostra de la diferència entre afixos més o menys productius. Ambdós tenen un significat semblant, però *-oi*, *-oia* és més restringit (verbs de la Ia conjugació) i més arcaïtzant, a més que és circumscrit al dialecte eivissenc, mentre que *-issa* té menys restriccions (*corredissa*, de *córrer*, IIa conjugació) i és ben viu i d'ús general en tot el domini lingüístic. Aquestes circumstàncies poden actuar, a mitjan termini, com elements bloquejadors del sufix *-oi*, *-oia* de resultat o de procés.

que solen originar mots femenins (en algun cas, amb un duplicat masculí, sempre secundari).⁵

Finalment, també funciona una restricció de caràcter fonològic, ja que hi ha la tendència a evitar que un sufix s'adjunti a una base que ja té un segment final semblant al del sufix.⁶

3. PROPOSTA DE CLASSIFICACIÓ I REPRESENTACIÓ GRÀFICA DELS SUFIXOS -oi, [ój] i [ój]

Una vegada que hem arribat en aquest punt, després d'analitzar detingudament com funcionen tots aquests sufixos en eivissenc, ja estem en condicions d'assajar-ne una nova classificació, que pot ser com la de la graella del quadre 3 de la pàgina següent.

A la vista del quadre 3, crec que és prou clar que no hi ha un sol sufix -oi, ni dos, sinó que podem parlar de diversos sufixos, entre cinc i set, segons si considerem que hi ha dos sufixos diferents en els casos dels resultatius masculins i femenins,⁷ i segons si tenim en compte o no el fals sufix -oll < -all (*acaboll, començoll*).

En aquest quadre he intentat sistematitzar de manera lògica els diversos tipus de sufixos -oi, classificant molts de mots eivissencs en cadascuna de les tipologies establertes. Finalment faig una proposta de fixació gràfica, no amb cap pretensió de donar lliçons magistrals a ningú ni d'exposar cap veritat absoluta, sinó de contribuir a la clarificació d'un aspecte prou complex i embullat, tant pel que fa a la manera com s'escriuen aquestes paraules en textos eivissencs, com

5. De fet, també serien gramaticals les formes *degotarioia*, *brollarioia* o *vessaroiia*, però ja serien més rars els masculins corresponents: ^h*degotaroi*, ^h*brollaroi*, ^h*vessaroi*.

6. Aquesta restricció funciona també amb els sufixos -oi, -oia diminutius. Per això el mot ^h*ventalloi* (diminutiu de *ventall*) no és de bona formació i no existeix, de fet, en la llengua parlada.

7. Com hem vist a la nota 5, els masculins no són sempre gramaticals. De fet, existeixen els mots *belarioia* i *cridaroiia*, però no ^h*belaroi* ni ^h*cridaroi*, de manera que no es pot deduir alegrement que -oia és el sufix -oi més la marca de femení. En tot cas, aquesta marca ja s'hauria fossilitzat en alguns mots femenins, de manera que els masculins corresponents serien agramaticals. També és possible que en realitat es tracti d'un sufix -oia, i que els masculins en -oi, sempre secundaris i menys abundants, s'hagin format per atracció del sufix -oi, molt més general en eivissenc.

QUADRE 3. *Classificació dels sufixos -oi de l'eivissenc*

Tret	Sufix va- loratiu -oi	Sufixos lèxics nominalitzadors -oi				
Realització fonètica més habitual a les Pitiüses	[óʝ]	[óʝ]				
Aspectiu o categoritzador	Aspectiu	Categoritzador				
Base a la qual s'adjunta	Base _N / Base _{Adj}	Base _V	Base _V + marca de flexió de l'infinitiu			
Significat	Diminutiu afectiu	Resultat	Instrument o objecte	Agent	Resultat o procés	
Restriccions	Categorial (base _N o base _{Adj}) Fonològica	Categorial (base _V) (En realitat és una alteració del sufix -all [áj], amb el qual conviu) Fonològica	Categorial (base _V) Sintàctica (verbs Ia conjugació) Morfològica (només forma masculins) Fonològica	Categorial (base _V) Sintàctica (verbs Ia conjugació) Morfològica (marca de flexió de l'infinitiu; cap altre sufix previ; només forma masculins) Fonològica	Categorial (base _V) Sintàctica (verbs Ia conjugació) Semàntica (verbs d'emissió de so o de sortida de líquids, + idea de continuïtat o intensitat de l'acció del verb) Morfològica (marca de flexió de l'infinitiu; cap altre sufix previ; sobretot forma femenins) Fonològica	
Grau de vivacitat	Viu		Mort	Paralitzat		Semiparalitzat
Exemples	Noms: <i>bomenoi, allotoi, arbroi, capoi, clotelloi, donoi, manoi, bocoi,</i>	<i>acaboll, atwoll, començoll, rogoll</i>	<i>llamicoll</i> (< <i>llamicar</i>), <i>trepoll</i> (< <i>trempar</i>), segons el model de <i>penjoll</i> < <i>penjar</i> (excepcions fonètiques)	<i>jugaroll, llenegaroll, ventaroll</i>	<i>despistaroll, encantaroll, palparoll</i>	<i>belaroia, cridaroi, mesclaroi, rajaroi, renyaroi, sangaroi, regalaroi, regaroi, resaroi, sangaroi,</i>

	<i>caminoi</i> (excepció fonètica), <i>llemicoi</i> (fossilitzat) Adjectius: <i>alegroi</i> , <i>frescoi</i> , <i>menudoï</i> , <i>grossoi</i> , <i>petitioi</i> , <i>quetoi</i> (fossilitzat)				<i>tronaroia</i> , <i>xerraroia</i>	
Grafia proposada	Normativa: -oi	-oll (analogia amb <i>acaball</i> , <i>començall</i>)	-oll (analogia amb <i>penjoll</i>)	-oll (analogia amb <i>penjaroll</i>)	-oi (es tracta d'un sufix propi de les Pitiüses, del qual no conec cap cas anàleg a la resta del domini lingüístic)	

pel que fa a la hipotètica inclusió d'algun d'aquests mots en el DIEC, com ja ha estat el cas de *jugaroï*, al meu parer amb una grafia poc afortunada.

No cal parlar dels sufixos valoratius diminutius, ja que la normativa i la pràctica n'estableixen una grafia prou clara arreu del domini lingüístic: *-oi*. Només alguns casos fossilitzats poden contenir un segment gràfic *-oll* (com els exemples *poll* i *genoll* que dona Aina Moll). En canvi, ja són més discutibles les grafies que caldria utilitzar per a reflectir els altres sufixos. En català estàndard no hi ha gaires mots que serveixin de paradigma, però n'hi ha algun. Així, els sufixos lèxics que s'afegeixen a una base verbal podrien seguir el model de *penjoll*, mentre que els que s'afegeixen a una base verbal més la marca de flexió de l'infinitiu i que indiquen instrument, objecte o agent, podrien escriure's anàlogament a *penjaroll*. Tot i que aquests sufixos són típicament eivissencs, és ben probable que, en el moment en què es varen crear, ja seguissin models semblants als que acabem d'assenyalar, si és que no foren els mateixos. Per tant, la proposta que faig, perfectament coherent amb altres solucions del mateix sistema lingüístic, és la de representar gràficament aquests sufixos amb *-oll*.

Un cas diferent és el del sufix *-oi*, *-oia* de resultat o de procés, que es forma amb una base verbal de la Ia conjugació més la marca d'infinitiu, segons sembla exclusiu de les Pitiüses. En aquest cas no he trobat cap altre mot català que pugui fer-ne de model. I si aquest sufix és propi només del dialecte eivissenc, no hi ha cap motiu per a representar-lo amb *ll*, perquè no hi podem aplicar cap procés d'analogia. Per tant, considero que en aquests casos és preferible optar per les grafies *-oi*, *-oia* (*belaroi*a, *sangaroi*a, *mesclaroi*).

4. CONCLUSIÓ

En definitiva, en aquest article he intentat aportar llum al funcionament dels sufixos *-oi* de l'eivissenc, tant si es pronuncien [ój] com [ój]. He analitzat com funcionen aquests sufixos des de diversos punts de vista (morfològic, sintàctic, etc.), sobre quines bases s'afegeixen, quins tipus de mots formen, quines restriccions s'apliquen, quines són les tipologies bàsiques i com hi encaixen moltes de les paraules d'ús habitual en el dialecte eivissenc.

A partir d'aquesta nova sistematització dels sufixos *-oi* eivissencs he formulat una proposta de fixació gràfica de cadascun dels tipus, sempre que ha estat possible mitjançant l'analogia amb altres paraules d'àmbit molt més general, i quan això no ha pogut ser, he tingut en compte com es pronuncien els mots en eivissenc. No és aquesta, doncs, una proposta tancada, ans al contrari, és oberta a crítiques i opinions de tot tipus i s'ha fet amb l'ànim d'encetar-ne l'anàlisi i el debat i d'arribar, en el futur, a solucions de consens sobre la base de criteris estrictament lingüístics i científics.

ENRIC RIBES I MARÍ

BIBLIOGRAFIA

- CABRÉ, M. T. (1994): *A l'entorn de la paraula*, València, Universitat de València, 2 vol.
- CABRÉ, M. T. (2002): *La derivació*, dins SOLÀ *et al.* (dir.): *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, vol. I, capítol 6, ps. 731-775.
- DCVB = ALCOVER, A. M. i F. de B. MOLL (1926-1968): *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, Editorial Moll, 10 vol.
- DECat = COROMINES, J. (1980-1991): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial, 9 vol.
- DIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995): *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona / Palma de Mallorca / València, Edicions 3 i 4 / Edicions 62 / Editorial Moll / Enciclopèdia Catalana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ESPINAL, M. T. (coord.) (2001): *Lexicologia catalana. Semàntica del mot i semàntica de l'oració*, Barcelona, Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya.
- GRÀCIA, L. (1995): *Morfologia lèxica. L'herència de l'estructura argumental*, València, Universitat de València.
- GRÀCIA, L. *et al.* (2000): *Configuración morfológica y estructura argumental: léxico y diccionario*, Zarautz, Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua.
- GRÀCIA, L. (2002): *Formació de mots: composició*, dins SOLÀ *et al.* (dir.): *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, vol. I, capítol 7, ps. 777-829.
- LEVIN, B. i M. RAPPAPORT HOVAV (1995): *Unaccusativity: At the Syntax-Lexical Semantics Interface*, Cambridge, MA, The MIT Press.
- MOLL, A. (1957): *Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco*, dins «Revista de Filología Española», XLI, ps. 341-371.
- MOLL, F. de B. (1977): *Diccionari Català-Castellà*, Mallorca, Editorial Moll.
- MOLL, F. de B. (1980): *Diccionari Català-Castellà Castellà-Català*, Mallorca, Editorial Moll.
- PÉREZ SILDANYA, M. (coord.) (2001): *Morfologia catalana*, Barcelona, Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya.
- RAPPAPORT HOVAV, M. i B. LEVIN (1998): *Building verbmeanings*, dins BUTT, M. i W. GEUDER (ed.): *The Projection of Arguments. Lexical and Compositional Factors*, Stanford, CA, CSLI Publications, ps. 97-134.
- RIBES MARÍ, E. (1978): *Sa llengua d'Eivissa i Formentera: Lliçons bàsiques*, Eivissa, Diari de Ibiza.
- RIBES MARÍ, E. (1986): *Sabíeu que...? Paraules d'Eivissa i Formentera*, Eivissa, Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

- RIBES MARÍ, E. (1991): *Aportació pitiüsa al Diccionari català valencià balear*, Eivissa, Institut d'Estudis Eivissencs.
- ROSSELLÓ, J. (2002): *El SV, I: verb i arguments verbals*, dins SOLÀ et al. (dir.): *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, vol. II, capítol 13, ps. 1853-1949.
- VENY, J. (1999): *Aproximació al dialecte eivissenc*, Mallorca, Editorial Moll.
- [VILLANGÓMEZ LLOBET, M.] (1972): *Curs d'iniciació a la llengua: Normes gramaticals. Lectures eivissenques i formentereres*, Eivissa, Institut d'Estudis Eivissencs.
- VILLANGÓMEZ LLOBET, M. (1978): *Curs d'iniciació a la llengua: Normes gramaticals. Lectures eivissenques i formentereres*, Eivissa, Institut d'Estudis Eivissencs, 2a ed.